

Саша Радојчић

ПОРУКА У БОЦИ

Саша Јеленковић: *Елпенорова писма*,
Народна књига, Београд, 2003

После *Књиге о срцу* (2002), за коју је добио престижну Попину награду, Јеленковић је у своје песништво књигом *Елпенорова писма* унео једну важну новину. Док је раније његов исказ остајао у фрагменту, као једино могући исказ о свету који је изгубио своју целовитост и који се више не нада да ће моћи да је поврати, у овој књизи песник полази путем новог откривања света, у заносу обнове једног псеудомитолошког погледа. Најаву овог процеса могли смо да откријемо већ у неким песмама Јеленковићеве збирке *Краљевска објашњења* (1998), само сада се тај искорак јасније види. Док је у овој књизи песник постављао питање са отклоном у тек наговештене митске слике: „Хоћу ли се удаљити довољно да откријем / континент меда где урођенице нуде крв / од барута и сребра”, у Елпеноровим писмима се потрудио око актуелизовања једне конкретне митске фигуре. Елпенор, један од сапутника Одисејевих, онај који је бизарно настрадао приликом буђења из пијанства на острву чаробнице Кирке, и чија сен Одисеја касније среће у Хаду и моли га за смирење и покој – тај „споредни” лик из једног од најважнијих митова утканих у саморазумевање западног човека, код Јеленковића постаје носећи симбол савремене субјективности, она-

кве како је песник види, усамљене, остављене, и одбачене. Неспикојне: у ствари мртве, а неуспокојене.

Наравно, из видокруга не бисмо смели да изоставимо ни могућност да је кроз Елпеноров лик песник заправо проговорио о самоме себи: ко коме пише, чија рука исписује ове опоре посланице, и чији их глас чита – то ће нам остати до краја скривено. Били бисмо на погрешном путу ако бисмо у Јеленковићевој књизи хтели да видимо само обновитељски напор за поновним уобличењем једног древног мита, ако бисмо хтели да видимо само још једну варијанту тихе страсти за медитеранским сунцем и обалама, коначно ако бисмо хтели да видимо само учени коментар миленијумског преображаја извесних књижевних мотива. Свега тога, додуше, има у *Елпеоноровим писмима*, али оно кључно у њима је лични однос који песник успева да изгради и одржи. „Зато и пишем ове хладне редове,” читамо у једној песми, „да ућуткам прекоре и окончај скривање.” Зар то не би могао бити исказ којим песник коментарише свој текст, али и околности његовог прихватања и неприхватања – слично као што у стиховима „вратиће се да одговори, / непоткупљив, свеж, / и помало зао” такође смемо да препознамо ауторску самосвест. Нису то дакле само писма које пише Елпенор и одашиље их у празну будућност свог хадског постојања, него и писма која он чита, или писма која би могао читати, када их његов цинични наследник упути натраг преко провалије векова. Тако очигледно антихеројски лик, Елпенор је вероватно изабран и зато да би се њиме песник успротивио неким другим митовима оживљаваним у последње време у српској поезији. Ту имплицитно полемичку црту Јеленковићеве поетичке позиције могли бисмо да разумемо као једну од константи његовог рада почев од првенца *Нејријатине геометрије* (1992) у коме се – опет, занимљиво, у једној посланици – он опредељује између избегавања и дискурзивног одигравања „трагедије”.

Али вратимо се Елпенору и његовим писмима. Није ли заиста његова, тако нехеројска, тако бесмислена смрт, слична свакодневном умирању човека савременог, масовног друштва, житеља једног света из кога је тајна заувек прогнана? И не призива ли та смрт, како у античком митском узору, тако и у Јеленковићевој обради, не само као своје наличје и своју неостварену могућност – него као нужну надопуну – други митски лик, фигуру путника, луталице, човека који се после дугог избивања враћа дому, Никога, Одисеја? И не улази ли у вртлог обнове митских слика и обећање свакодневне досаде, једнако као усхићење пустоловином? „Најгора је од свега распршеност која није казна” – бесмисао, празнина која нас усисава и пред којом, јер је за нас постала неизбежна, осећамо ледени страх, који нас кочи и чини неспособнима да прекинемо ланац сужањства у удобности. Ако су имало тачна ова наслућивања о симболичком пољу које Јеленковић хоће да

отвори својом новом књигом, онда би се смело рећи да је ликом Елпелора песник желео да погоди услове не само дискурзивног, него и историјског живота савременог човека.

Могло би се, поводом књиге *Елпелорова писма*, закључити и како она остаје у видокругу пејсажа *пусте земље* који Јеленковићева поезија осликава од збирке *Оно што остаје*, објављене пре пуних десет година. Деценија песниковог успона била је, уједно, деценија великог пада стварности која га је окруживала. И о томе пишу ова писма, налик поруци у боци која је бачена у океан, за неког неизвесног читаоца, у нама подједнако неизвесној будућности.